

2019-04-25

PTK:s remissvar avseende Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem, Ds 2019:2

PTK välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på socialdepartementets promemoria.

PTK anser emellertid att möjligheterna att lämna synpunkter begränsas av att promemorian inte omfattar en analys av åldersgränserna i skattesystemet, arbetsrätten och villkoret att den föreslagna reformen ska vara statsfinansiellt neutral.

Att enbart höja åldersgränser, utan att samtidigt ta hänsyn till andra avgörande aspekter för långsiktighet och hållbarhet, riskerar att leda till oönskade effekter.

PTK delar i huvudsak den bakgrunds- och problembeskrivning som anges i promemorian, men har invändningar mot delar av förslagen som beskrivs nedan.

Riktåldern

PTK delar arbetsgruppens utgångspunkter om att medelpensioneringsåldern inte har ökat i samma utsträckning som livslängden, vilket leder till längre förväntad tid med pension och därmed lägre månadsutbetalningar för att pensionen ska räcka under längre tid samt att detta är ett skäl till att arbeta längre.

Att införa en riktålder är en metod för att se till att fler blir kvar i arbetslivet under längre tid, men som också får konsekvenser på många olika områden.

PTK anser, som också arbetsgruppen föreslår, att en förutsättning för att införa en riktålder för pensioner är att omkringliggande trygghetssystem samtidigt knyts till samma riktålder som följer medellivslängden. Det är också nödvändigt att de arbetsrättsliga reglerna, (LAS och arbetsmiljöregler) utvecklas och knyts till den förändring som införandet av en riktålder kan antas innebära.

PTK står bakom förslaget om riktålder och delar arbetsgruppens grundläggande resonemang om att införa en riktålder. PTK har emellertid invändningar mot delar av förslaget.

PTK anser att kopplingen till medellivslängden innebär en tydlighet i vad som påverkar åldersgränserna i såväl pensions- som anknutna trygghetssystem. Det är också positivt att arbetsgruppen föreslår att inte hela ökningen av medellivslängden ska påverka riktåldern, utan att endast 2/3 av den ska få genomslag.

PTK är dock tveksam till den i princip automatiska regleringen av riktåldern som förslaget innebär. Det behövs enligt PTK:s uppfattning också göras löpande utvärderingar inför varje förändring av riktåldern

för att riksdagen ska kunna besluta och ta alla nödvändiga hänsyn till en långsiktig utveckling av pensionssystemet. En ytterligare aspekt i detta sammanhang är att arbetsgruppens inte föreslår några alternativ för det fall att medellivslängden sjunker, vilket PTK saknar.

Höjd pensionsavgift

Enligt PTK:s uppfattning räcker det inte med att enbart höja riktåldern för att pensionssystemet ska vara hållbart och leverera godtagbara pensioner. I promemorian anges att kompensationsgraden beräknas till 53 %. Detta måste anses som lågt, med hänsyn till individens behov och till den ursprungliga målsättningen om 60 %. Promemorian innehåller inget förslag om höjda avgifter.

Ett ytterligare steg för att pensionen ska fylla sitt syfte är att återställa avgiften till 18,5 % av lönen, vilket var avsikten när det nuvarande systemet infördes.

Lägsta uttagsålder

I remissen föreslås att den tidigaste uttagsåldern för inkomstgrundad ålderspension bör ligga tre år före angiven riktålder. Skälen för detta anges vara att dagens lägsta uttagsålder behöver höjas med tre år eftersom medellivslängden för personer som var 61 år 1994 har ökat med tre år och det är viktigt att behålla samma relation.

PTK delar inte promemorians förslag om tidigaste uttagsålder. Förslaget innebär att avståndet krymper från dagens fyra år till tre år. PTK anser att man i promemorian bortser från relationen mellan tidigaste uttagsålder (61 år) och den norm för när pensionsåldern inträder (65 år) som gäller i dag. Det skulle dessutom innebära att den lägsta uttagsåldern för allmän pension skulle höjas med tre år fram till att riktåldern införs, medan övriga åldersgränser föreslås höjas med två år.

PTK avstyrker därför promemorians förslag och förordar istället att lägsta uttagsålder för inkomstgrundad ålderspension också fortsättningsvis bör vara fyra år innan aktuell riktålder.

Införandefasen

Utredningen föreslår att åldersgränserna ska höjas stegvis för att riktåldern ska vara 67 år och lägsta ålder för att ta ut pension 64 år redan år 2026.

Denna frist riskerar att vara allt för kort ur individens perspektiv, särskilt för de som redan nu har planerat för sin tid som pensionär. Tiden bedöms också vara alltför kort för att arbetsmarknadens parter ska hinna förhandla och anpassa kollektivavtalade trygghetsförsäkringar och arbetsvillkor som berörs av den riktålder som nu föreslås införas. Dessutom är arbetsmarknadens parter för närvarande inne i en period av andra omfattande förhandlingar, exempelvis om anställningstryggheten, som också är initierade av politiska överenskommelser.

PTK föreslår därför att införandefasen förlängs (men att beräkningen av riktåldern bibehålls). Förslagsvis knyts inte åldersgränserna till den beräknade riktåldern år 2026 utan vid ett senare tillfälle, exempelvis 2029. Höjningen med två år, från 65 till 67 år, skulle därigenom kunna fasas in under ett längre antal år, exempelvis 66 år 2024 och 67 år 2029.

Undantagsbestämmelse för garantipension

I promemorian föreslås en undantagsregel som ska ge fortsatt rätt till garantipension från 65 år. Promemorians förslag till undantagsbestämmelse innehåller en rad oklarheter och avviker även från de

principer som PTK uppfattar som grundläggande för pensionssystemet och i lagstiftningsammanhang. Denna bestämmelse bör inte genomföras.

PTK anser dock att det finns ett särskilt behov att värna de personer som av olika skäl inte orkar fortsätta arbeta fram till pensionen när åldersgränserna i pensionssystemet höjs.

Det måste finnas skydd för de som på grund av hälsoskäl inte orkar eller kan stanna kvar i arbetslivet när de blir äldre oavsett inkomstnivå. Det är inte endast de med garantipension som behöver en "ventil" för att kunna gå tidigare i pension, utan även den som har en inkomstpension över nivån för garantin kan hamna i samma situation.

Gränsdragningen mot andra trygghetssystem behöver analyseras och klargöras. Exempelvis kan villkoren för äldre att få sjukersättning ändras så att mer hänsyn kan tas till individuella förutsättningar.

Arbetsmiljö, kompetens, omställning

I promemorian saknas resonemang om de förutsättningar och åtgärder som krävs för att så många individer som möjligt ska kunna arbeta längre. Detta är något som PTK anser vara nödvändigt för ett längre och hållbart arbetsliv.

PTK anser att höjningar av åldersgränserna i pensionssystemet och införandet av en riktålder samtidigt måste innebära att alla individer ska ha en möjlighet att också kunna och orka jobba längre.

En förutsättning för ett längre arbetsliv är att det finns en långsiktig balans mellan arbetsbelastning och återhämtning, samt att arbetsorganisationen tillåter en större individuell variation åldersmässigt och prestationsmässigt på arbetsplatsen. För detta krävs en starkare betoning på vikten av ett systematiskt arbetsmiljöarbete, och tydligare krav på arbetsgivaren att individuellt arbetsanpassa arbetsmiljön kring organisatoriska, sociala, kognitiva och fysiska aspekter för arbetstagare i olika åldrar.

Om förslagen ska få önskvärd effekt så är det avgörande att det, utöver en arbetsmiljö som medger ett längre arbetsliv, även finns goda möjligheter till kompetensutveckling och omställning under hela arbetslivet.

Dan Wallberg, pensionsexpert, PTK

Tomas Bern, jurist, PTK